

KASTAMONU ÜNİVERSİTESİ

COĞRAFYA BÖLÜMÜ

ŞEHİR COĞRAFYASI

DERS SUNUMU

DR. ZUHAL DİLER

Yunan Şehri

- Batı medeniyeti ve batılı şehrin geçmişi antik Yunan medeniyetine dayanır.
- Şehir hayatı Anadolu üzerinden Yunanlılara geçmiş ve onlar, Avrupa'nın ilk şehirleşen milleti olmuştur.
- MÖ 8. ve 7. yüzyıllar, Yunan medeniyetinin şehrsel hayat fikrini şehir devletleri (polis) aracılığı ile yaydığı döneme rastlar.
- Devletle aynı anlamı ifade eden «polis» şehir benzeri merkezi bir yerleşme tarafından kontrol edilen köyler birliği anlamına gelir.
- MÖ 600 yılında, Yunan ana karası ve adalarında yaklaşık 500'ün üzerinde kasaba ve şehir bulunmaktaydı.

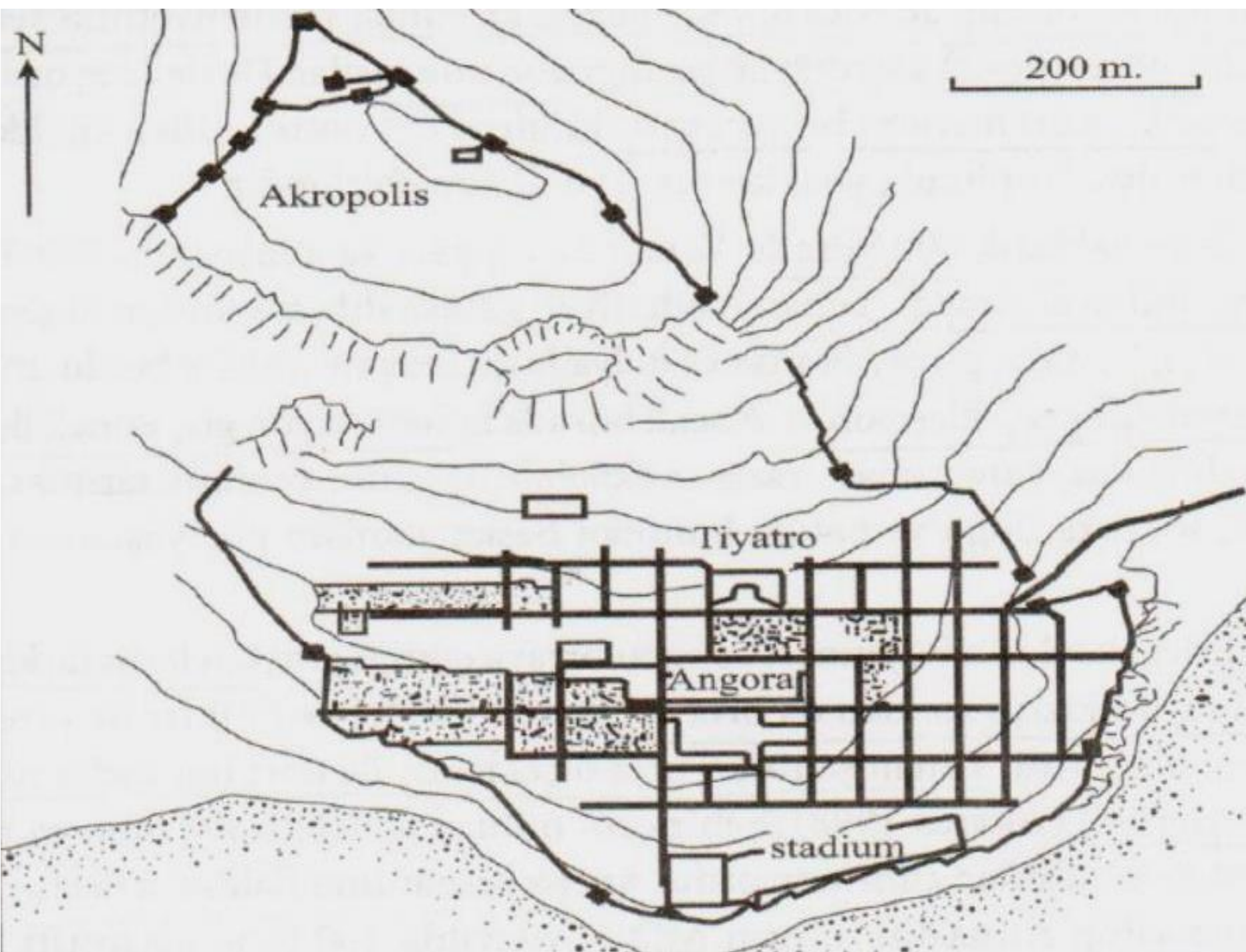
Yunan Şehri

- Yunan medeniyeti genişledikçe, şehirler Akdeniz yoluyla Afrika'nın kuzeyi, İspanya, güney Fransa ve İtalya'da gelişme imkanı buldu. Bu genişleme kolonizasyon(göç) yoluyla gerçekleşiyordu.
- Yunan ana karasında ekilebilir arazinin az oluşu, doğu ve batıda başka alanlara göç yaşanmasına sebep oluyordu.
- Yunan şehirleri genellikle liman şehirleridir. Ticaret ve harp limanı olmak üzere iki limana sahiptir.
- Şehir bir dağ veya tepenin güney eteğine kurulur ve çevresinde surları vardır. Bu surlar hiçbir zaman geometrik bir şekle sahip olmamıştır.

Yunan Şehri

- Yunan Şehirleri **agora ve akropolden** oluşan iki farklı fonksiyonel alana sahiptir. **Akropol**, şehre tepeden bakan bir kale, ekilebilir toprağı ile değerli bir arazi parçası ve bir kuşatma sırasında geri çekilinen sığınak yeridir. Bu alan tapınak, değerli eşyaların konulduğu depo ve kralın oturduğu saray gibi unsurlardan oluşmaktadır. şehrin geri kalan kısmı, akropolün yamaçlarında bulunmaktadır. Bu alanın merkezi ise agoradır. Toplanma anlamına gelen **agora**, halkın toplandığı, eğitim, sosyal etkileşim ve adli işlerin yapıldığı yerdir. Agora, Yunan toplumu için demokrasi ve halk merkezidir. Başlangıçta ticari aktiviteler bu alanda yer almamış, daha sonra bu tür aktivitelerin merkezi haline gelmiştir. **Bugünkü merkezi iş alanının atası** olarak kabul edilebilecek agora, şehrsel alanın yüzde beşlik kısmını oluşturmaktadır.





- Antik Yunan inancına göre tanrılar; gökyüzündeki krallıklardan yeraltındaki ölümler diyarına kadar yaşamın bütününde rol oynuyordu. Ancak insanlar süreç içinde daha mistik ve kişisel bir öteki dünya fikrini benimsemiştir. Denizler tanrısı Poseidon'un Yunanistan'da Sounion Burnu'ndaki tapınağı projektörlerle aydınlanmaktadır.



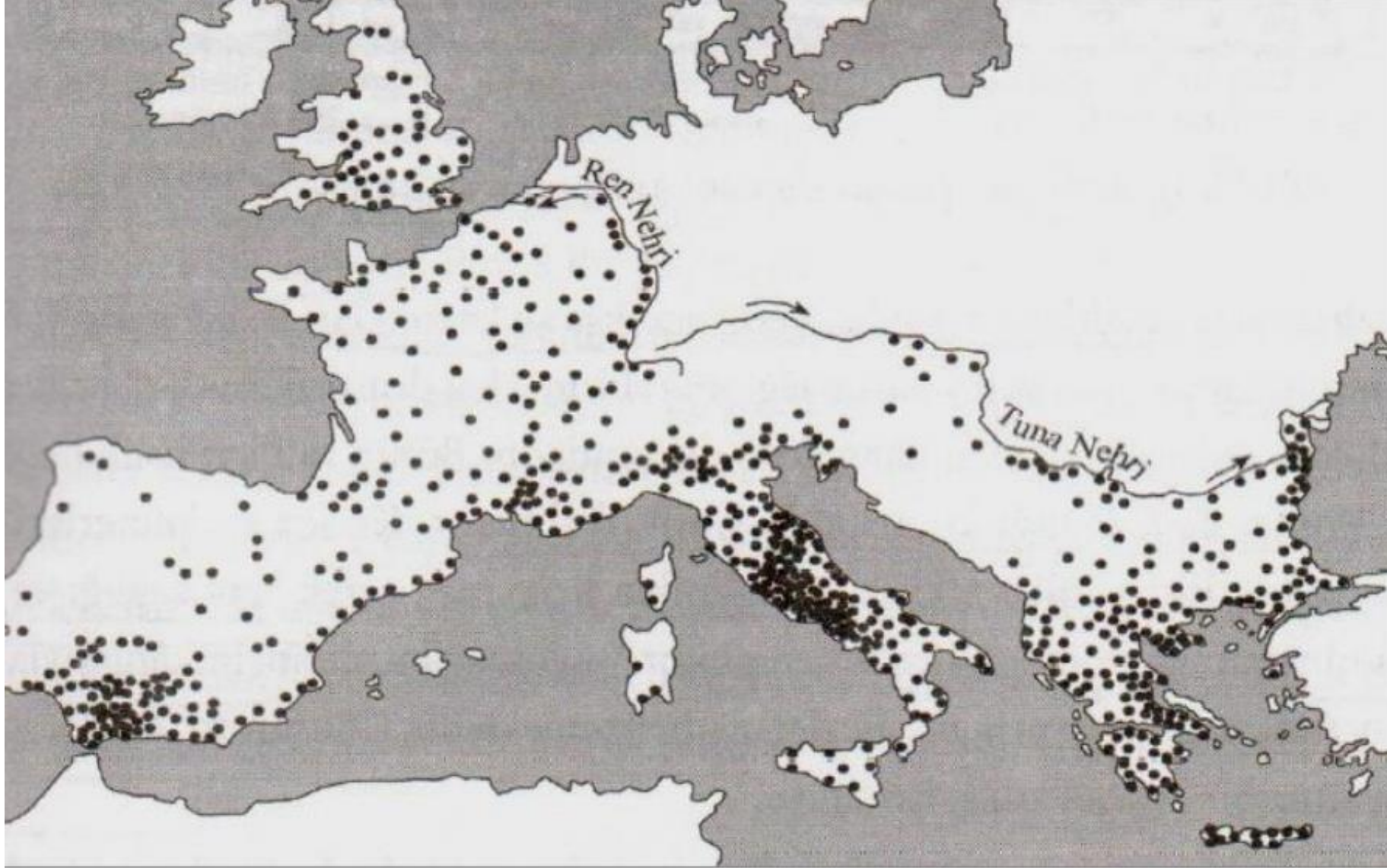
Fotoğrafta üzerine alacakaranlığın çöktüğü Delphi'deki Athena Pronaia kutsal alanının ve buradaki dairesel yapının (tholos) yakınlarındaki Apollon tapınağında Delphi kahinine danışmadan önce, burada kurban sunmuş olabilecekleri düşünülmektedir.



Athena'ya adanmış Erekhtheion tapınağı, Atina'da Akropolis'in en kutsal yerinde bulunmaktadır. Antik Yunan halkı burada festivaller, kurban törenleri, oyunlar ve dini geçitler düzenliyordu. Bu alan günümüzde turistler için bir çekim alanıdır.

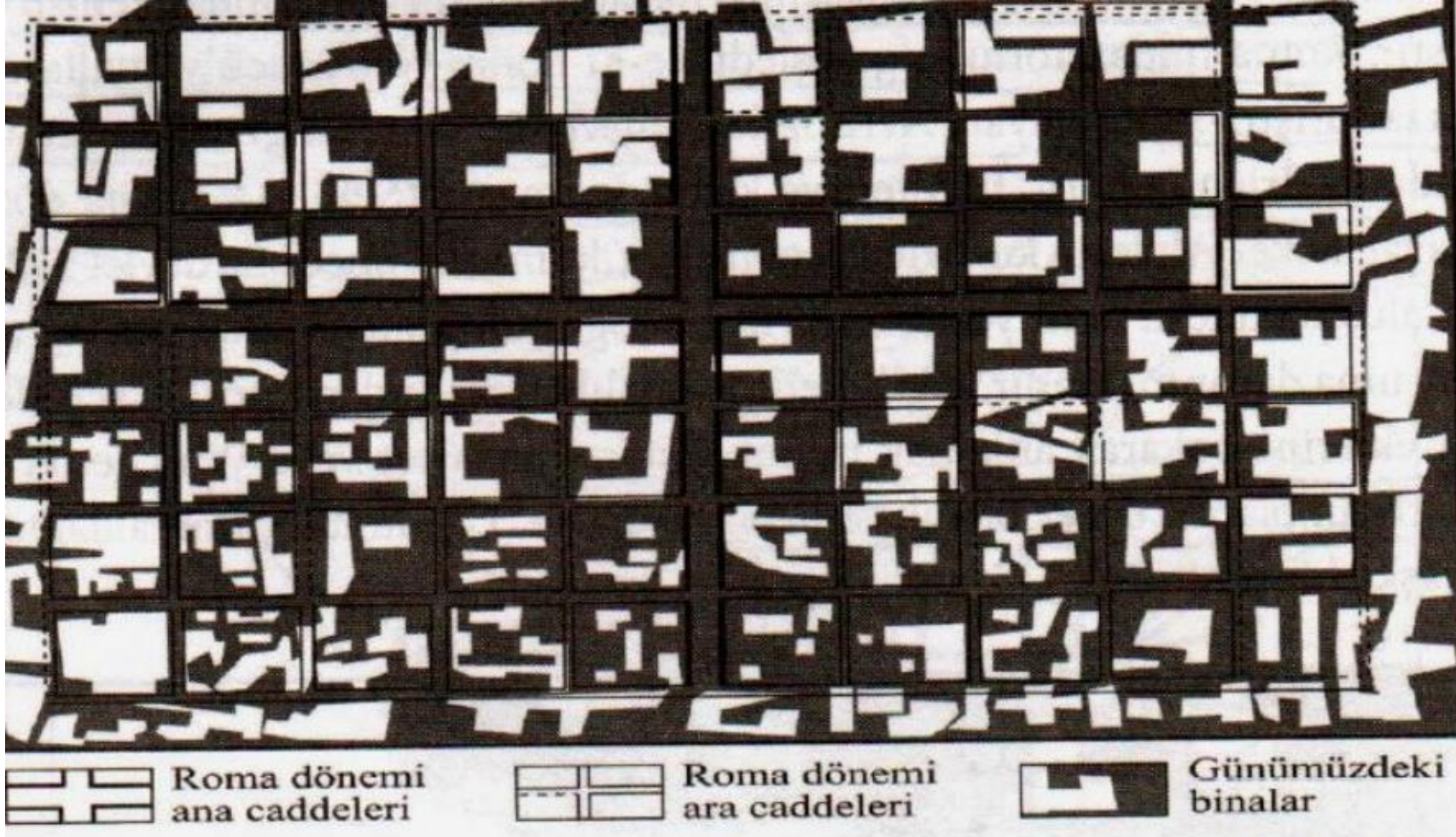


Şehirli Hayat; Roma Dönemi Şehirleri

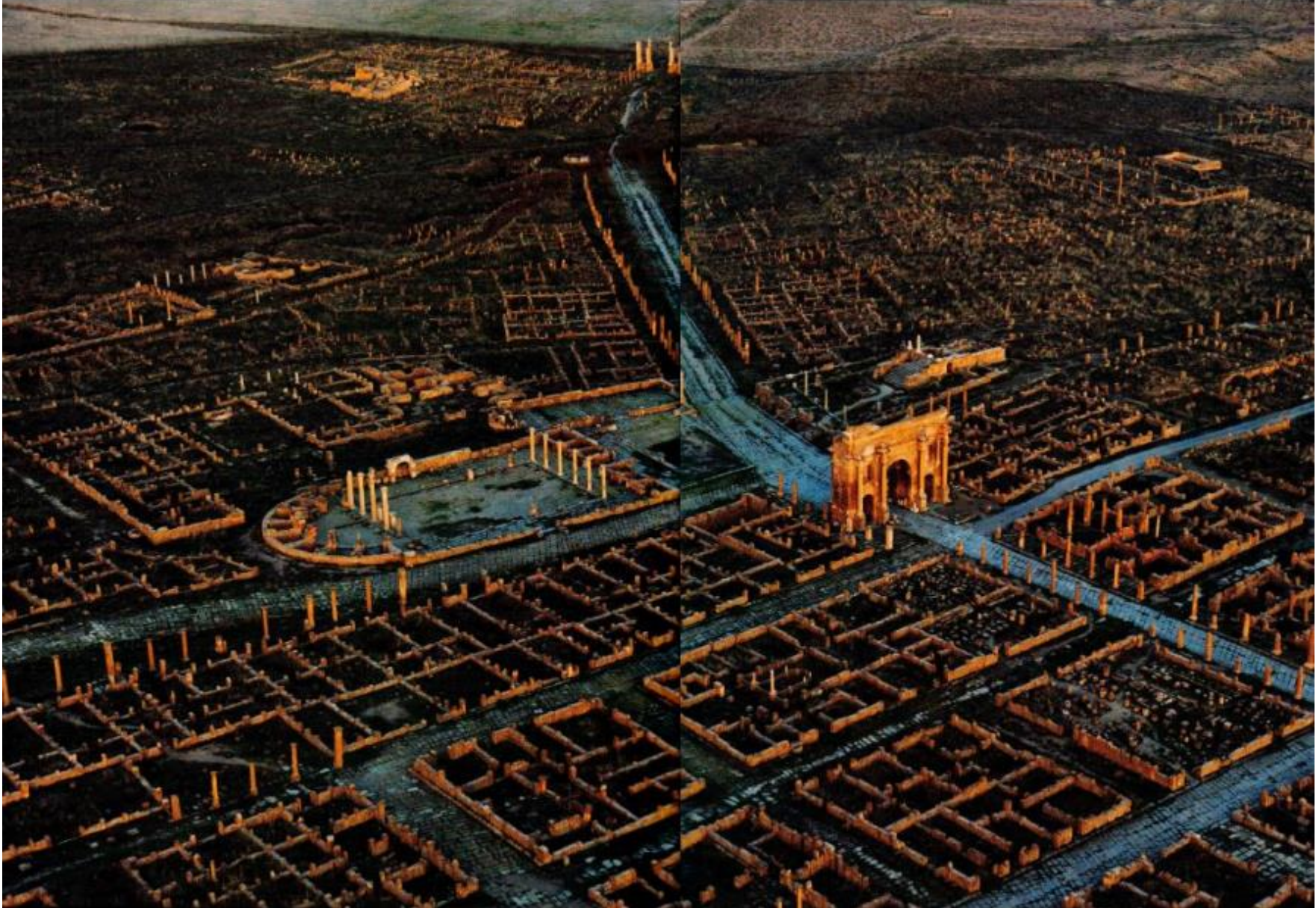


- İÖ 200 yılında Avrupa'da şehirli hayat, Romalılar tarafından temsil edilmeye başlanmıştır. Roma imparatorluğu genişledikçe –ki 2. ve 3. yüzyıllarda kıtasal özellik kazanmıştır- şehir hayatı Avrupa'da Ren ve Tuna nehirlerine kadar uzanmış, kuzeybatıda ise İrlanda hariç, İngiltere'ye kadar ulaşmıştır. Roma döneminde şehirsal hayat ilk kez Alplerin kuzeyine geçmiştir

Roma Şehirleri bazı özelliklerini Yunan ve Anadolu'dan göç eden Etrüsklerden almışlardır. **Izgara tipi plan** buna bir örnektir; Roma Şehirlerinde yaygın olarak kullanılmıştır. Bu tip planda cadde ve sokaklar birbirini dik açılarla keser; şehir, iki ana caddeden ibarettir. Kuzeyden güneye doğru uzanan **cardo**, doğudan batıya doğru uzanan caddeye ise **decumanus** denirdi. Ana caddelerin tek noktada kesişmesi, askeri disiplin ve imparatorluğun gücünü ifade ediyordu. Bu caddelerin kesişme alanında **Forum** bulunmaktadır. Forum'da Yunan Şehrinin iki elemanı olan akropol ve agoranın ortak özelliklerini görmek mümkündür. Bu alanda sadece **tapınaklar** değil, idari binalar, depolar, kütüphaneler, okullar ve halka hizmet eden **pazaryeri** bulunmaktadır. Bu alanın çevresinde ise, yönetici sınıfın sarayları bulunurdu.



Timgad, Cezayir ROMA ŞEHİRİ



Roma, imparatorluğun her köşesine düzen anlayışını benimsetmiştir. Izgara planla inşa edilmiş olan Thamugadi kentinin pazarı (ortada), tören kapıları, 10'un üzerinde hamam kompleksi, kütüphanesi ve 3 bin 500 kişilik bir tiyatrosu bulunuyordu.

Antik Roma'nın kalbi FORUM



Büyük kentlerde halkın rahatça buluştuğu, kaynaştığı, iş yapıp fikir alışverişinde bulunduğu bir merkez olması gerekir. Antik Roma'nın kalbi olan **Forum**, onu takip eden kamusal alanların standardını belirlemiştir. Bugün turistlerin gezdiği tarihi varlıklar, bir zamanlar mahkemeler, tapınaklar, anıtlar ve çarşıların bulunduğu, bin yıldan uzun süre işlerliğini kaybetmeyen hayat dolu bir arenaya aittir.

Hadrianus Duvarı İNGİLTERE



Duvarın, kuzeyde, **Once Brewed** kasabası yakınlarındaki kayalık boyunca uzanan bölümü görülmektedir. Altın çağını yaşadığı dönemde **yüksekliği 4,5 metreye** ulaşan duvar, bir kıydan diğerine **118 kilometre** boyunca uzanıyordu. Duvarın bazı bölümleri, derin bir hendek tarafından destekleniyordu. Günümüzde duvar boyunca bir yürüyüş yolu bulunmaktadır.

İS 300 ANTİK ROMA



3000 yıllık geçmişiyle Roma bugün maket fotoğraftaki antik kentin izlerini taşımaktadır. Romalıların eski yapıların üzerine yenilerini inşa etmeleri nedeniyle birçok tarihi varlık, hala birikinti ve tarih katmanlarının altında yatmaktadır.

Kentin altındaki kalıntılar: 1 Colosseum (Amfityatro) 2 Domus Aurea (Altın Ev) 3 Ludus Magnus (Büyük Gladyatör Eğitim Okulu) 4 Ambar 5 Ev 6 Circus Maximus Mithras tapınağı 7 Forum Holitorium tapınakları 8 Domus Tiberiana 9 Venüs ve Roma Tapınağı

Piccadilly Circus LONDRA



Londra (**Londinium**) Romalılar tarafından kurulmuş bir şehirdir (MÖ 43). Fotoğrafta akşam yolcuları Londra'nın merkezindeki **Piccadilly Circus** metro istasyonuna inerken görülmektedir. Piccadilly Circus, Merkez Londra'nın ünlü ve işlek bir kavşağıdır. Trafiğe kapandıktan sonra turistlerin ve sokak müzisyenlerinin uğrak yeri haline gelmiştir. Yeni bir metro hattı için yapılan kazılarda, **Paleolitik Çağdan** (2 milyon yıl önce-10 bin yıl önce) günümüze şehrin tarihini anlatan binlerce buluntu ortaya çıkarılmıştır.

Farringdon LONDRA



Farringdon İstasyonu civarındaki inşaat çalışması Ortaçağ Londra'sını gün ışığına çıkarmıştır. Civarda gömülen veba kurbanlarının iskeletleri üzerinde yapılan testler, Londra'nın o dönemlerde de, bugün olduğu gibi, uzaklardaki insanları kendine çektiğini göstermektedir.

Londra Müzesi LONDRA



Fotoğrafta Shakespeare dönemi (1564-1616) Rose Tiyatrosu'ndaki kazıda çıkan kumbara ve gök gürültüsü efekti için kullanılan güle görülmektedir (Solda).

Kraliçe Victoria'nın anı tabağı LONDRA



Fotoğrafta Kraliçe Victoria'nın (1819-1901) 1838 yılındaki taç giyme töreninden bir anı tabağı görülmektedir (MOLA: Museum of London Archaeology)

İkinci yüzyıl LONDRA



Arkeologlar fotoğrafta görülen Roma devri kafataslarını Liverpool Caddesi İstasyonu civarında gün ışığına çıkarmıştır. 1900 yıl önce gömülen insanlara ait kafatasları bir nehir kanalına sürüklenince göz çukurluklarına yuvarlak taşların dolduğu görülmektedir.

İkinci yüzyıl LONDRA



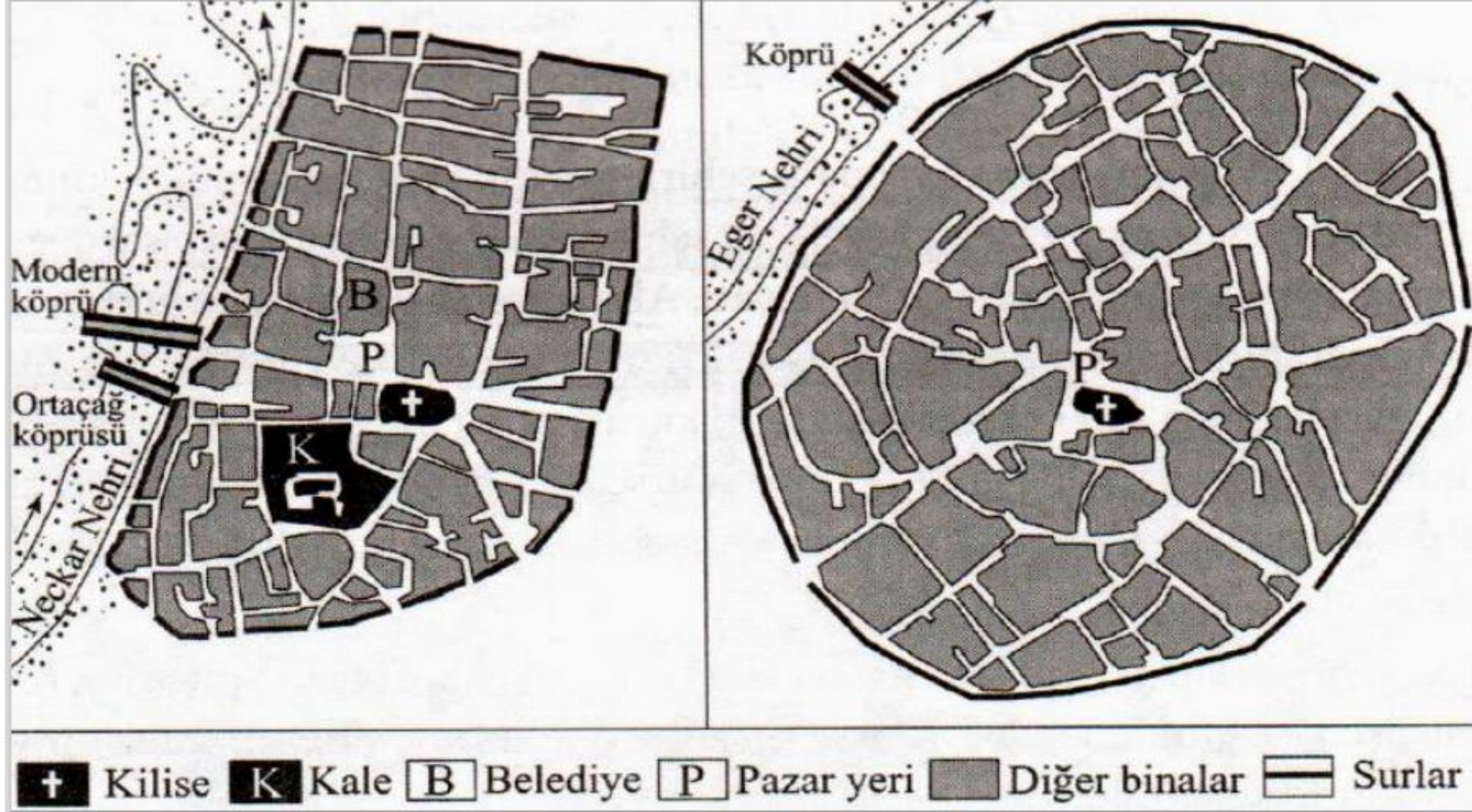
2013 yılında yeni bir otel alanını kazan arkeologlar, Roma devri İngiltere'sine ait en iyi korunmuş heykellerden birini ortaya çıkarmıştır. Bir kartalın kenetlenmiş pençeleri arasında kıvranan yılanı betimleyen heykelin, bir resmi görevlinin anıt mezarını süslemiş olabileceği düşünülmektedir.

On dördüncü yüzyıl LONDRA



Londra nüfusunun yarısı, 1348-1350 arasındaki Kara Ölüm olarak anılan veba salgınında yaşamını yitirmiştir. Charterhouse Meydanı yakınında gün yüzüne çıkarılan iskeletler arasında bu salgının kurbanları da bulunmaktadır.

Önemli Bileşenler ORTA ÇAĞ ŞEHİRİ



Orta Çağ (1000-1500 yılları arası) **Avrupa'da şehirleşmenin meydana geldiği ikinci dönemi** temsil etmektedir. Bu dönem, gelecek şehir hayatında önemli yapısal değişimlerin yaşandığı yılları da kapsamaktadır. Şehir hayatı, **Alman ve Slav imparatorlukları** sayesinde eski Roma imparatorluğunun sınırlarını aşarak, kuzey ve doğu Avrupa'da yaygınlaşmıştır. Sadece dört yüzyıl içinde 2500 yeni Alman Şehri kurulmuştur. Bugünkü Avrupa Şehirlerinin çoğu bu dönemde kurulmuş, böylece **Avrupa şehrsel ağının temelleri** bu dönemde atılmıştır. Katedral, Orta Çağ Şehirlerinin en önemli bileşeni olmuştur. **Kale, imtiyaz, sur ve pazar** diğer

Riga ORTA ÇAĞ ŐEHRI



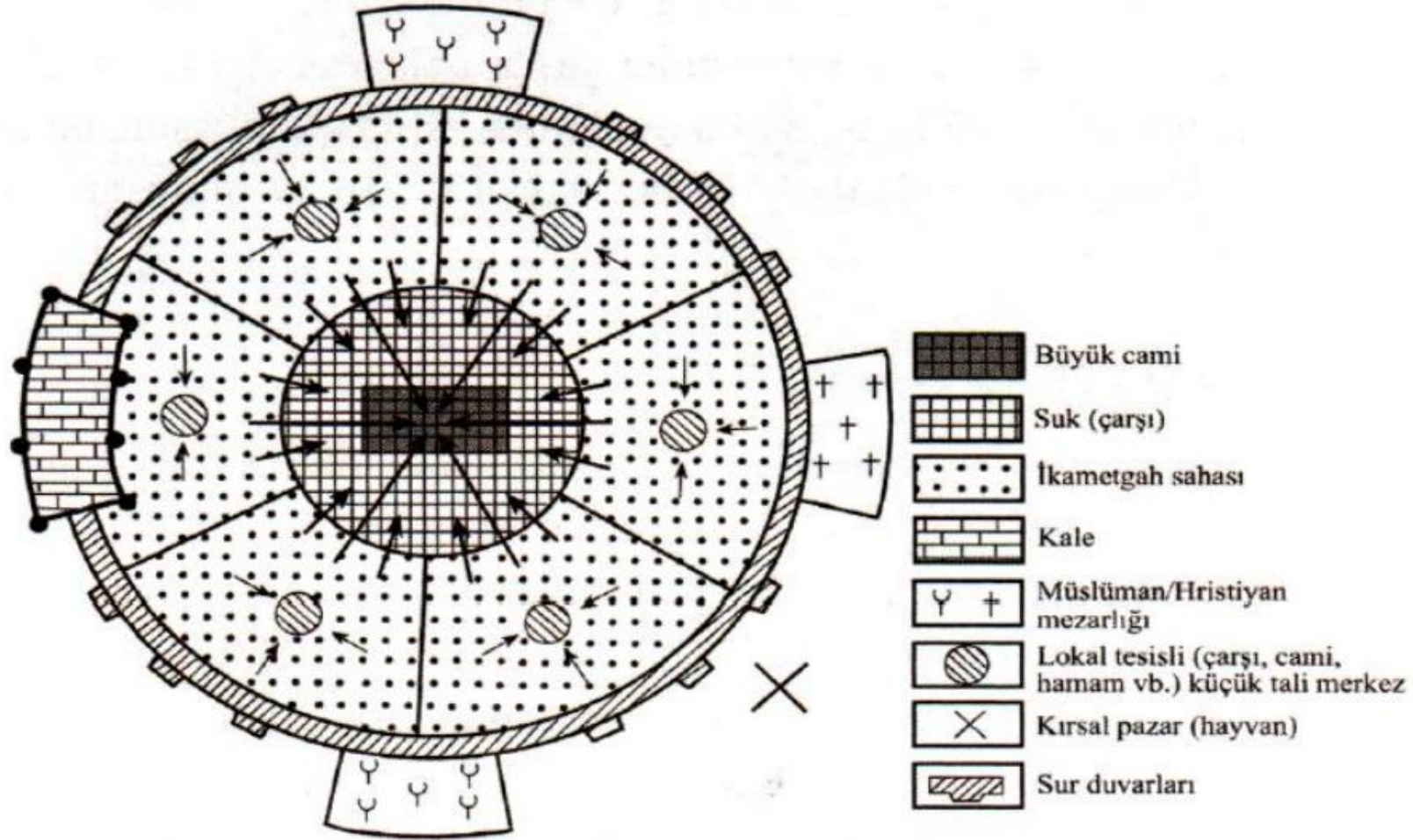
Riga (Letonya) kent katedralinin bulunduğu tarihi merkez, Daugava Nehri'nin hemen kıyısında yer almaktadır. Şehrin kuruluğu 12. yzyıla dayanmaktadır.

Brunelleschi Katedrali FLORANSA



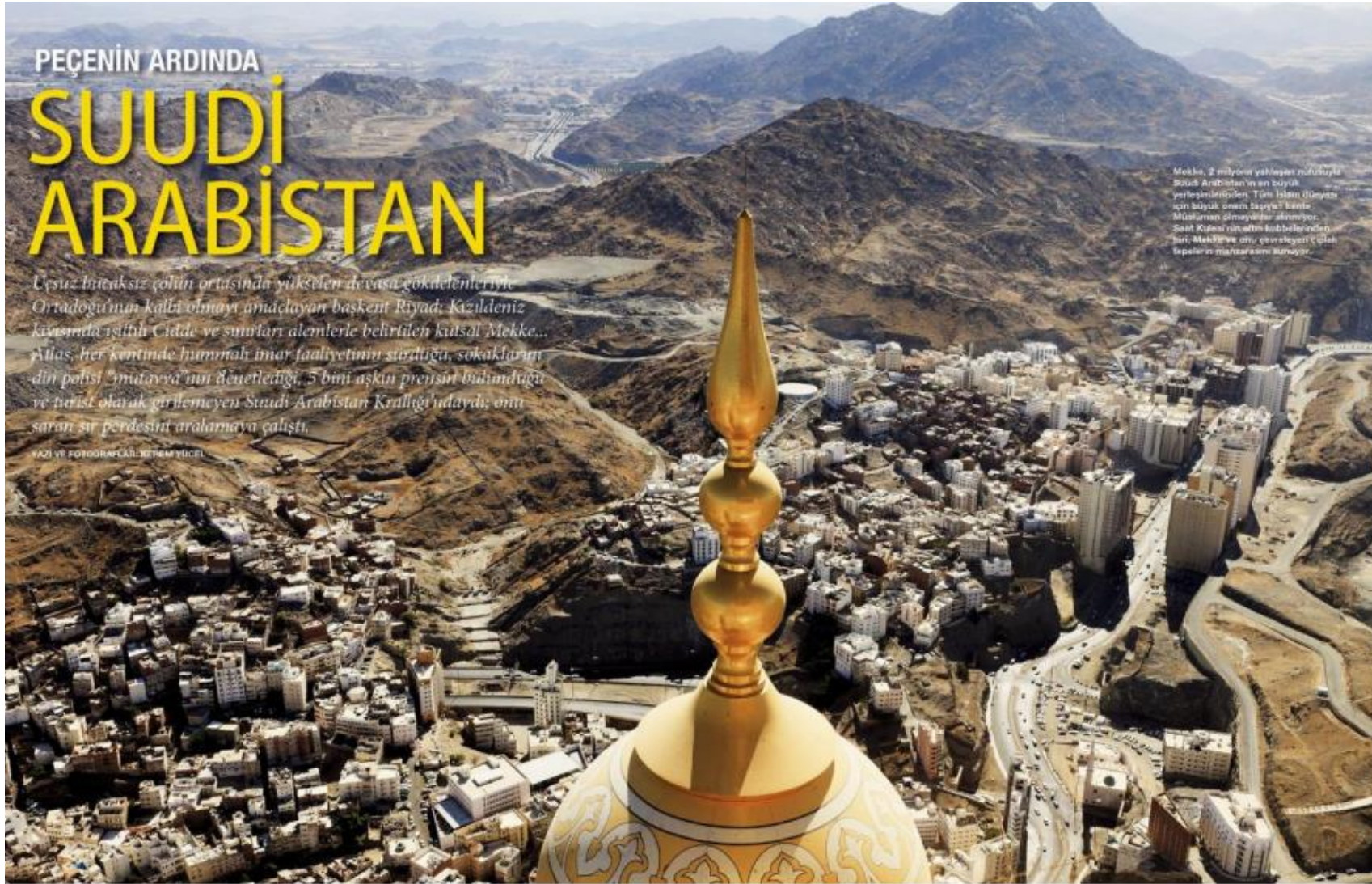
Floransa'daki Brunelleschi Katedrali Rönesans'ın (1500-1600) en gösterişli yapısı olarak kabul edilmektedir; 45 metre genişlikte bir kubbeye sahiptir. Ortaçağ Avrupası'nda hayatın odak noktasını katedral, kilise veya manastır oluşturmuştur. Şehir veya kasabadaki bütün binalar, çevredeki kırsal alanlarda kilometrelerce uzaklıktan dahi görülebilen ve çan sesleri duyulabilen devasa büyüklükte, en yüksek bina olan dini yapının etrafında kümelenmiştir.

Önemli Bileşenler İSLAM ŞEHİRİ



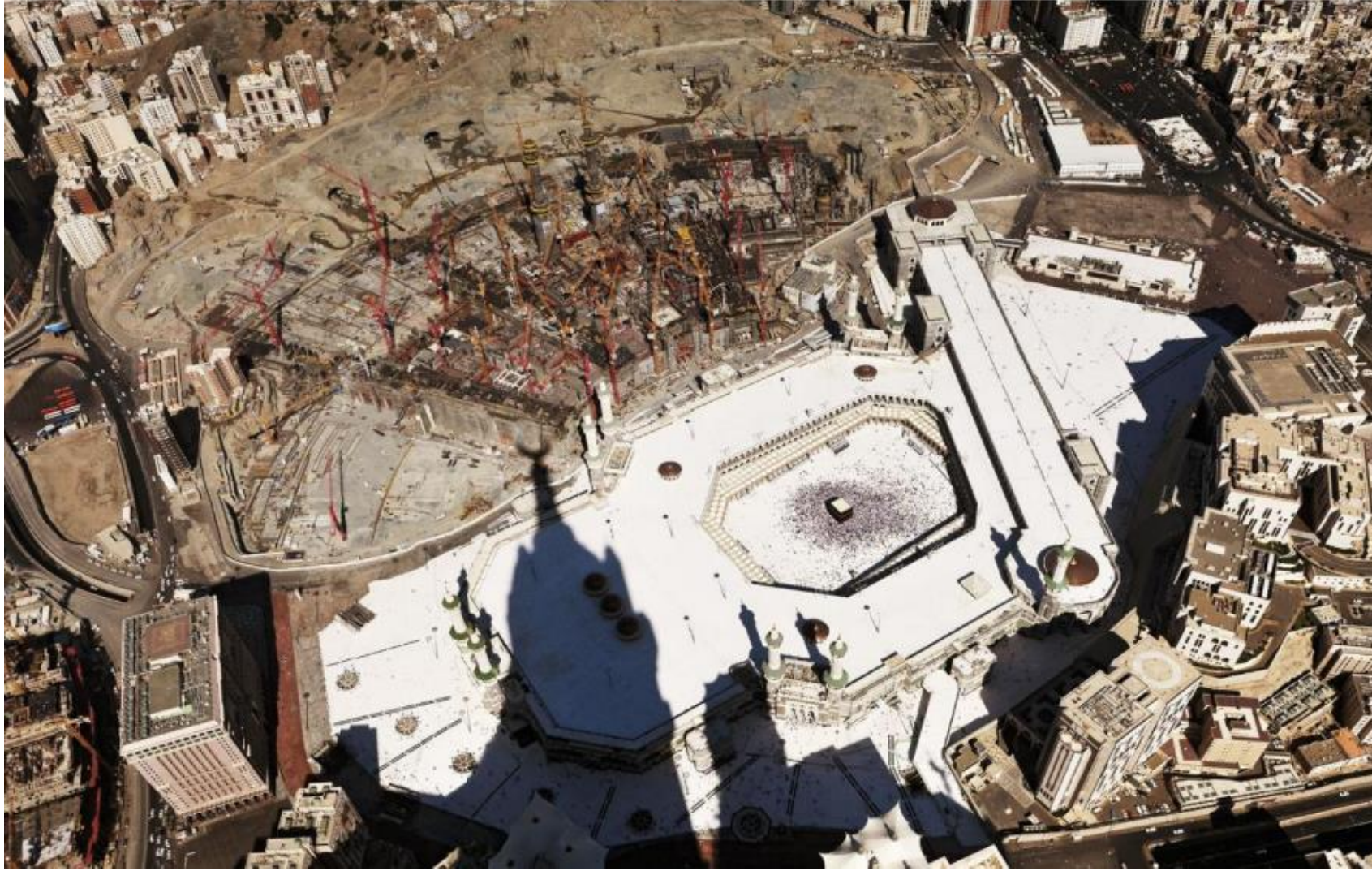
Marçais'e göre (aktaran Uğur-Aliagaoglu 2015), İslam Şehrinin ortaya çıkışı **camiyeye** bağlıdır. **Hamam ve pazar** diğer unsurlardır. Oturma alanları ile bu fonksiyonlara sahip olmayan alanlar arasında önemli farklılıklar vardır. Bu farklılığın bir parçası da **etnik çeşitliliğdir**. İslam Şehrinin merkezi kısmında her zaman cuma namazı kılınan büyük bir cami vardır. İslamiyet'in ilk yıllarında caminin yanında genellikle **dar'ül imara (hükümet konağı) ve divanlar (devlet daireleri)** yer almaktadır.

Mekke İSLAM ŞEHİRİ



Mekke, 2 milyona yaklaşan nüfusuyla **Suudi Arabistan'ın** en büyük yerleşimlerinden biridir. Tüm İslam dünyası için büyük önem taşıyan şehre Müslüman olmayanlar alınmamaktadır. Fotoğrafta görülen saat kulesinin altın kubbelerinden biri, Mekke ve onu çevreleyen çıplak tepelerin manzarasını sunmaktadır. İslam Şehirleri, Müslümanlar tarafından kurulanlar ve fetihle İslam hakimiyetine girenler şeklinde kategorize edilmektedir. Mekke, Medine, Şam ve Halep **İslam hakimiyetine alınmış şehirler** kategorisindedir.

Mekke İSLAM ŞEHİRİ



Mekke saat kulesinin en yüksek noktasındaki hilal biçimli özel odadan **Harem-i Şerif** ve onun ortasındaki **Kâbe** kuş bakışı izlenebilmektedir. Kâbe'ye sadece Hac döneminde değil, yılın tamamında dünyanın dört bir yanından Müslümanlar gelmektedir. Bir taraftan da, çevredeki tepelikler dinamitle patlatılıp yeni inşaat alanları açılmakta; yeni oteller yapılmaktadır. **İbadet yerleri**, hacı olmak isteyenlerin hedefi halindedir ve bu yerler **kültürel yayılmada** rol oynarken, büyük miktarlarda ziyaretçiyi de kendilerine çekmektedir.

Riyad İSLAM ŞEHİRİ



Başkent **Riyad**, Suudi Arabistan'ın siyasi ve ekonomik kalbidir. **Kral Abdülaziz Finans Merkezi** tamamlandığı zaman Ortadoğu'nun ekonomik ağırlık noktasının buraya kayacağı düşünülmektedir. Kentte yeni bir borsa kurulması da planlar arasındadır. Nüfusu yaklaşık 6 milyon olan Riyad, düzgün planlamasıyla dikkat çekmektedir. Gündüz kimse dışarı çıkmadığından kent akşam canlanmaktadır.

İslam şehirlerinin belli başlı özellikleri;

- Diğer şehirler gibi İslam şehirleri de mahallelerden oluşmaktadır.
- Evler içe dönüktür. Tipik Akdeniz mimarisinin iç bahçeli evleri şeklindedir.
- Evin sokağa bakan kısımları penceresizdir.
- Avlu aile bireylerine sokak gibi açık bir alan sağlarken, diğer yandan yabancılardan gizlenme imkanı verir.
- Duvarlar, deve üzerindeki binicinin evi göremeyeceği yüksekliktedir.
- İslam şehirlerinde, heykel, anıt vb. unsurlar yoktur. Mezarlar üzerinde kurulmuş türbeler yaygındır.
- Dönemin Avrupa şehirlerindeki gibi (kilise meydanı gibi) toplanma alanı yoktur. Dini toplantılar için cami kullanılır.



Rönesans ve Barok Şehirleri

- Rönesans (1500-1600) ve barok (1600-1800) dönemi Avrupa'da şehirleşmenin yükselişe geçtiği dönemi temsil etmektedir. Bu dönemde Avrupa şehrinin şekil ve fonksiyonunda önemli değişiklikler yaşanmıştır.
- Rönesans'la birlikte şehirde;
- Yeni bir açıklık
- Biçimsel düzen anlayışı
- Taş ve tuğla yol döşemeleri
- Taş merdivenler
- Heykelli çeşmeler
- Anıt heykeller ortaya çıkmıştır.



Rönesans ve Barok Şehirleri

- Modern devletin büyümesinde; kapitalizm, teknoloji ve savaş belirleyici rol oynamıştır. **Barutun** icadı, özgür şehirlerin sonu anlamına gelmektedir. 15. yy.'da gelişmeye başlayan ağır silahlar, şehirleri savunmasız hale getirmiştir.
- Ayrıca **sömürgecilik** bu dönemde başlamıştır. Deniz aşırı ülkeler Hristiyanlığın dindarlığı ve kapitalizmin aç gözlülüğünün teşviki ile fethedilmiştir.
- Bu dönemde şehirlerin görünümüne bakıldığında, Orta Çağ şehirlerine göre oldukça farklı oldukları görülmektedir. Başlıca özellikleri;
- Ordu kışlaları manastırın yerini aldı
- Şehirselses değişime uğradı, Çan sesi yerini boru sesi aldı ve trampet gürültüsüne bıraktı.
- **Bulvarlar** Barok şehrinin en önemli simgesi ve sembolüydü.

Rönesans ve Barok Şehirleri



Rönesans ve Barok Şehirleri

- Geniş bulvarların sosyal boyutları da vardı.
- Üst ve alt sınıflar bulvarların sayesinde kent içinde farklı biçime sahip olmuşlardır.
- Zengin araç sürmekte, fakir yürümektedir.
- Konutlarla çevrili geniş alanlar üst sınıfın ayrıcalığıdır. Bunlar şehir merkezinde yer almaktadır.





